

УДК 378.147

МИРОСЛАВ КРИШТАНОВИЧ,
доктор наук з державного управління, професор, професор, кафедра
педагогіки та інноваційної освіти, Інститут права, психології та
інноваційної освіти, Національний університет "Львівська політехніка",
Україна
ORCID ID: 0000-0003-1750-6385
mf0077@ukr.net

ПОШУК НОВИХ ЕФЕКТИВНИХ ФОРМ І МЕТОДІВ ДИСТАНЦІЙНОЇ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ

MYROSLAV KRYSHYANOVYCH,
Doctor of Science in Public Administration, Professor Professor of the Department
of Pedagogy and Innovative Education, Institute of Law, Psychology and
Innovative Education National University "Lviv Polytechnic", Ukraine

SEARCH FOR NEW EFFECTIVE FORMS AND METHODS OF REMOTE LEGAL EDUCATION

Автором обґрунтовано створення інноваційного освітнього середовища з допомогою дистанційної системи навчання, що неможливе без внесення якісно нового змісту у вищу професійну освіту правника, підвищення рівня науково-методичного забезпечення освітнього процесу, упровадження інноваційних технологій і методик викладання, оволодіння студентами сучасними засобами інтерактивного навчання. У статті наголошується, що актуальним науково-методичним завданням у закладах вищої освіти, які готують правників, має стати пошук нових ефективних форм і методів вищої правової освіти: від розроблення і введення в навчальні плани нових перспективних дисциплін до впровадження інноваційних методик і форм викладання з допомогою дистанційного навчання. Тому і здійснено спробу проаналізувати нові ефективні форми і методи дистанційної правової освіти майбутніх юристів.

На основі аналізу наукової та науково-методичної літератури з

питань професійної діяльності викладачів доведено, що в умовах використання технологій дистанційного навчання змінюється не структура їх діяльності, а засоби здійснення, функціональна спрямованість та характер взаємодії викладачів і студентів. Разом з тим змінюється і зміст діяльності викладача, який в умовах реалізації дистанційної освіти юристів має бути направлений не на пасивне донесення інформації до них, а на проєктування процесу управління їх діяльності з опанування навчальної інформації в межах дистанційного курсу з правознавства.

Ключові слова: студент, викладач, заклад вищої освіти, юристи, дистанційне навчання, інноваційні технології, методи і форми дистанційного навчання.

Summary. Therefore, the creation of an innovative educational environment with the help of distance learning is impossible without introducing a qualitatively new content in higher professional education of lawyers, without increasing the level of scientific and methodological support of the educational process, introduction of innovative technologies and

teaching methods. The search for new effective forms and methods of higher legal education should be an urgent scientific and methodological task in higher education institutions that train lawyers: from the development and introduction of new promising disciplines into curricula to the introduction of innovative methods and forms of teaching through distance learning. To this end, we have attempted to analyze new effective forms and methods of distance legal education for future lawyers.

The analysis of scientific and scientific-methodical literature on the professional activity of teachers shows that in the conditions of using distance learning technologies changes not the structure of their activity, but the means of its implementation, functional orientation and nature of interaction between teachers and students. At the same time, the content of the teacher's activity is changing, which in the conditions of distance education of lawyers should be aimed not at passive communication of information to them, but at designing the process of managing their activities to master educational

information within the distance law course.

Key words: student, teacher, institution of higher education, lawyers, distance learning, innovative technologies, methods and forms of distance learning.

Мета: дослідити нові ефективні форми і методи дистанційної правової освіти.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Слід зазначити, що роль викладача в освітньому процесі й вимоги до нього сьогодні змінюються, він перестає бути єдиним джерелом знань, стаючи керівником і помічником студентів в освітньому процесі. За таких умов викладач, окрім досконалого знання свого предмета, має забезпечити педагогічне керівництво і контроль результатів навчання, заохочувати студентів до самоосвіти, забезпечувати їм умови мотивації навчання, націлювати на самостійний пошук знань, виробляючи прагнення до критичного аналізу освітнього процесу та його результатів.

Аналіз досліджень і публікацій. Неабияку увагу упровадженню дистанційного навчання приділили вітчизняні науковці О. Борзенко, Н. Жевакіна, С. Івнов. Коло проблем, пов'язаних із застосуванням дистанційного навчання в Україні окреслено в публікаціях О. Тарасова, Ю. Дьячкова, П. Сагайди. Проте дане питання є недостатньо вивченим і дослідженим.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні далеко не кожен викладач добре обізнаний з новітніми технологіями, йому складно перейти від апробованої форми ведення навчальних занять до дистанційної. Крім цього, розробка електронних дистанційних курсів навчальних правових дисциплін на початковому етапі потребує великих зусиль і затрат часу. Так, за загальною статистикою фахівців дистанційного навчання, викладачу для розробки однієї години заняття за дистанційною формою необхідно витратити вісім годин робочого часу.

Слід наголосити, що від якісного опанування викладачами дистанційними інформаційними технологіями

під час навчання студентів залежать ефективність як дистанційного навчання, так і процес їх професійної підготовки. Розглядаючи роботу викладача закладу вищої освіти з використанням дистанційної системи навчання обов'язковими є такі компоненти:

- розроблення матеріалів до занять, що передбачає написання конспекту лекцій, методичних рекомендацій для виконання семінарських і практичних робіт, методичних рекомендацій до самостійної роботи, підготовку матеріалів поточного та семестрового контролю;

- планування занять з правознавчих дисциплін, тобто складання календарного плану лекційних, практичних і підсумкових контролів, самостійної роботи тощо;

- використання найрізноманітніших методів проведення занять, різноманіття їх форм;

- контроль, спрямований на виконання поточних і підсумкових контрольних, різного роду тестувань тощо;

- пошуково-науково-дослідницька робота, а саме процес аналізу та дослідження конкретної проблеми, написання статей, участь у семінарах, круглих столах, конференціях різного рівня.

З огляду на сказане вище викладач з юридичних дисциплін повинен:

- бути підготовленим до активної творчої професійної діяльності;

- оволодівати новими знаннями;

- уміти оцінювати історичні та сучасні проблеми викладання юридичних дисциплін;

- мати професійні знання, навички системного, творчого, критичного мислення та ділового спілкування, високі моральні цінності;

- володіти загальною та юридичною культурою.

Водночас викладач-правознавець вищої школи мусить:

- досконало знати методичні особливості елементів дидактичної системи, навчальний предмет, який викладає;

- бути озброєним методикою навчання предмета;

- знати педагогіку (зокрема дидактику), психологію, володіти педа-

гогічною майстерністю, передовими педагогічними технологіями;

- володіти оптимальним набором форм організації навчання, принципів та методів, засобів і прийомів викладання юридичних дисциплін.

Отже, характер роботи викладача дистанційної освіти передбачає наявність у нього значного набору професійних знань та вмій. Основні з них полягають у:

- знанні нормативно-правової бази системи дистанційного навчання, вимог до методичного її супроводу, оснащеності освітнього процесу;

- впевненому володінні персональним комп'ютером, периферійними пристроями, стандартними програмами та сучасним програмним забезпеченням;

- вмінні аналізувати програмне забезпечення з точки зору його дидактичних можливостей;

- знанні і володінні різними засобами телекомунікації (електронна пошта, спілкування в режимі реального часу) для обміну інформацією зі студентами;

- здатності організувати і провести телелекцію, телеконференцію, тематичний чат;

- телекомунікаційному етикеті;

- умінні працювати з інформаційними ресурсами мережі (мережевими базами даних, інформаційними системами та ін.);

- знанні видів мотивації, що визначають навчальну активність студентів дистанційного навчання, умінні надавати їм психологічну підтримку на початковому етапі навчання;

- знанні і володінні принципами особистісно орієнтованого підходу в навчанні тощо (*Буркіна & Лосева, 2010*).

Педагогічна компетентність викладача правознавчих дисциплін у ЗВО припускає постійне її вдосконалення для розв'язання педагогічних завдань у нових умовах. Виявлено, що основні особливості діяльності викладача в умовах дистанційного навчання мають бути пов'язані з розробкою дистанційного курсу з цих предметів, організацією взаємодії між суб'єктами навчання,

організацією дистанційного контролю навчально-пізнавальної діяльності студентів. Викладачі правознавчих дисциплін мають володіти педагогічними вміннями: розробляти відповідний дистанційний курс, знаходити роль та місце цих дисциплін у структурі навчального плану відповідно до вимог державних освітніх стандартів і майбутньої професії тих, кого навчають; вибирати необхідні засоби подання дистанційного курсу студентам.

Викладачі повинні готувати систему дистанційного навчання на модульній основі: визначати цілі та завдання вивчення конкретного модуля; розробляти рекомендації щодо самостійного вивчення студентами основних питань, розглянутих у модулі; допомагати долати труднощі процесу самостійного вивчення правових дисциплін; обирати методи роботи з електронними книгами, інформацією в мережі Інтернет; консультувати щодо виконання практичних, контрольних робіт, написання рефератів, курсових робіт тощо (Бодненко, 2008).

Зазначимо, що науково-педагогічні працівники та методисти закладу вищої освіти, у яких організована система дистанційного навчання, зобов'язані підвищувати свою кваліфікацію щодо організації та володіння технологіями дистанційного навчання (не рідше одного разу на 5 років та обсягом не менше 180 академічних годин). Підвищення кваліфікації слід підтверджувати відповідним документом згідно з тематикою дистанційного навчання (Борзенко, 2011).

Для поглиблення знань викладачів з правознавчих дисциплін, їх умінь і навичок щодо використання дистанційного навчання в освітньому процесі з майбутніми студентами-юристами, освоєння викладачами особливостей організації процесу взаємодії зі студентами, ознайомлення з можливостями передачі та прийому інформації від них, організації самостійної роботи майбутніх юристів, належного використання системи Moodle для контролю та оцінки рівня засвоєння ними навчального матеріалу мають про-

водитись спеціальні тренінги (Криштанович, 2019).

У процесі впровадження дистанційної освіти щодо вивчення правових дисциплін студентами було виявлено дві групи чинників, які не сприяють ефективності її забезпечення. Зокрема, до першої групи слід віднести недостатню кваліфікацію викладачів у галузі системи дистанційного навчання та відсутність досвіду самостійного створення електронних дисциплін; друга група – це проблема визнання електронних дисциплін методичними працями, які є обов'язковими для висвітлення правових дисциплін у кожного викладача та викликають у нього матеріальну зацікавленість у створенні сучасних якісних електронних дисциплін.

Першу групу проблем вирішували наступним чином: використовувалась підготовлена група викладачів-інструкторів та проводились постійно діючі курси підвищення кваліфікації для викладачів правових дисциплін. У результаті завершення курсів кожен викладач мав підготувати електронну дисципліну в повному обсязі.

Для вирішення другої групи проблем було розроблено Положення про електронні навчальні видання, яке мало стандартизувати структуру електронної дисципліни, сприяти механізму визнання електронних ресурсів, розміщених у віртуальному навчальному середовищі як методичних праць з видачою відповідного сертифіката автору чи авторському колективу.

Розміщення сертифікованої електронної дисципліни в повному обсязі прирівнювалось до навчального посібника. Викладач, котрий отримав сертифікат, отримував преміювання. Наявність сертифіката слугує обов'язковою умовою для процесу заміщення посад доцента чи професора або отримання вченого звання.

З урахуванням нових функцій викладача та особливостей навчання юристів у системі їх дистанційної освіти важливо забезпечити підготовку і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів для дистанційного

навчання, насамперед, у галузі застосування ними в навчанні телекомунікаційних мереж та інформаційних технологій. Щоб вирішити проблему якості освітніх послуг, які отримують студенти дистанційної форми навчання, викладачі мають розвивати й упроваджувати інформаційні технології, що сприяють розвитку дистанційної освіти студентів. Важливо при цьому не тільки застосовувати вміння для впровадження необхідних засобів системи дистанційної освіти, а й забезпечити сприятливий вплив нових технологій на освітній процес, тобто йдеться про необхідність розвитку сильних сторін і мінімізацію негативних. Для успішного вирішення питання, на нашу думку, необхідно підготувати відповідну нормативно-правову базу.

Зазначимо, що єдине інформаційне середовище дистанційного навчання, яке дозволяє викладачеві правознавчих дисциплін перейти на новий щабель взаємин із студентами, означає не просто давати їм певний обсяг знань, а й спрямовувати їх на самостійний шлях пошуку інформації. У такому разі діяльність викладача як організатора самоосвітньої діяльності студентів, компетентного консультанта і помічника має передбачати:

- розроблення системи самостійних робіт, що охоплює переважну більшість тем навчальної програми з правознавства;
- вивчення індивідуальних здібностей студентів та їх урахування в організації пізнавальної діяльності;
- підготовку завдань різного ступеня складності, використання яких сприятиме не тільки підвищенню рівня навчальних досягнень кожного студента, а й поступовому їх переходу до вищого рівня;
- контроль та оцінювання навчальних досягнень студентів шляхом діагностики їх діяльності та розвитку (Чужикова, 2009).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, викладене вище може бути використане у процесі професійної підготовки майбутніх юристів, а також для подаль-

ших наукових розвідок у галузі професійної підготовки фахівців за допомогою інноваційних технологій дистанційного навчання, в освітньому процесі ЗВО, які здійснюють підготовку фахівців юридичного профілю, у системі підвищення кваліфікації викладачів цих навчальних закладів.

Перспективними напрямками подальших наукових пошуків вважаємо дослідження проблеми модернізації змісту юридичної освіти відповідно до сучасних вимог ЗВО, подальшу розробку інноваційних практико-орієнтованих технологій дистанційного навчання майбутніх юристів, вивчення питань удосконалення нормативного й методичного забезпечення цього процесу, пошук ефективних шляхів посилення міжпредметних зв'язків та оптимізації системи діагностики результатів самостійної навчальної роботи студентів у процесі їх фахової підготовки.

Таким чином, ефективне впровадження дистанційної освіти в системі вищої освіти можливе лише за умови відповідної адаптації викладачем науково-методичного забезпечення, опанування ним новітніми знаннями та технологіями сучасних комп'ютерних

технологій в освітньому процесі, накопичення власного професійного досвіду їх використання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Буркіна, Н. В., Лосєва, Н. М. (2010). Самореалізація викладача вищого навчального закладу і дистанційне навчання. *Комп'ютер у школі та сім'ї*, 4, 39–41.

Бодненко, Д. М. (2008). Підготовка викладачів вищого навчального закладу до здійснення дистанційного навчання: [Дис. канд. пед. наук]. Державний вищий навчальний заклад "Університет менеджменту освіти" АПН України, Київ.

Борзенко, О. П. (2011). Організація дистанційного навчання в Україні. *Сучасні тенденції у педагогічній освіті і науці України*. Одеса, 21–27.

Криштанович, М. Ф. (2019). Шляхи впровадження сучасних інформаційних технологій та інноваційних методик викладання правознавства у закладах загальної середньої освіти. *Теоретичний та науково-методичний часопис Вища освіта України*, 2 (73), 63–67.

Чужикова, В. Г. (2009). Методика викладання права. Київ: КНЕУ.

REFERENCES

Burkina, N. V., Losyeva, N. M. (2010). Samorealizatsiya vykladacha vyshchoho navchal'noho zakladu i dystantsiynе navchannya. *Komp'yuter u shkoli ta sim'yi*, 4, 39–41.

Bodnenko, D. M. (2008). Pidhotovka vykladachiv vyshchoho navchal'noho zakladu do zdiysnennya dystantsiynoho navchannya. [Dys. kand. ped. nauk]. Derzhavnyy vyshchyy navchal'nyy zaklad "Universytet menedzhmentu osvity" APN Ukrayiny, Kyiv.

Borzenko, O. P. (2011). Orhanizatsiya dystantsiynoho navchannya v Ukrayini. *Suchasni tendentsiyi u pedahohichniy osviti i nautsi Ukrayiny*. Odesa, 2011, 21–27.

Kryshchanovych, M. F. (2019). Shlyakhy vprovadzhennya suchasnykh informatsiynykh tekhnolohiy ta innovatsiynykh metodyk vykladannya pravoznavstva u zakladakh zahal'noyi seredn'oyi osvity. *Teoretychnyy ta naukovometodychnyy chasopys Vyshcha osvita Ukrayiny*, 2 (73), 63–67.

Chyzhykova, V. H. (2009). Metodyka vykladannya prava: navch. posib. Kyiv: KNEU.

Стаття надійшла 10. 11. 2021 р.

